

LIETUVOS RESPUBLIKOS POZICIJA
TARPTAUTINIAME TEISINGUMO TEISME NAGRINĖJAMOJE BYLOJE
UKRAINA PRIEŠ RUSIJĄ

Bylos *Ukraina prieš Rusiją* apibūdinimas

Ši byla Tarptautiniame Teisingumo Teisme (toliau – Teisingumo Teismas) nagrinėjama pagal Ukrainos 2022 m. vasario 26 d. pareiškimą dėl 1948 m. Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį (toliau – Konvencija) taikymo ir aiškinimo. Ukraina savo pareiškime iš esmės teigia, kad Rusija negali pateisinti savo karinių veiksmų remdamasi melagingais teiginiais apie Ukrainos valdžios vykdytą genocidą Luhansko ir Donecko srityse. Taip pat Ukraina tvirtina, kad, pradėjusi karinius veiksmus prieš Ukrainą, pati Rusija vykdo *actus reus* genocidą, kaip tai suprantama pagal Konvencijos 2 straipsnį, žudydama ir sunkiai žalodama Ukrainos žmones. Ukraina taip pat prašė teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemonės – nurodyti sustabdyti karinius veiksmus. 2022 m. kovo 16 d. Teisingumo Teismas patenkino prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir nurodė, kad nedelsiant būtų nutraukti Rusijos ar jos tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamų karinių vienetų kariniai veiksmai.

Istoјimo į bylą procedūra

Pagal Teisingumo Teismo Statuto 63 straipsnį, kai byloje keliamas klausimas dėl konvencijos, kurios dalyvės yra ir kitos nei ginčo šalys valstybės, apie tokią bylą pranešama visoms konvencijos valstybėms ir jos turi teisę įstoti į bylą. Taigi, Lietuva, kaip 1948 m. Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį dalyvė, turi teisę įstoti į bylą ir pareikšti poziciją dėl nurodytos konvencijos nuostatų taikymo ir aiškinimo. Tokiu būdu valstybė prisideda prie Konvencijos aiškinimo doktrinos formavimo. 2022 m. kovo 30 d. Lietuvai įteiktas Teisingumo Teismo pranešimas apie šiame teisme nagrinėjamą bylą *Ukraina prieš Rusiją* (pagal 2022 m. vasario 26 d. pareiškimą).

Siekiant įstoti į bylą Teisingumo Teismui turi būti išsiųstas prašymas (*declaration*) leisti įstoti į bylą, o Teisingumo Teismui leidus teikiami valstybės rašytiniai paaiškinimai dėl byloje taikytinos teisės.

Pagrindiniai motyvai, dėl kurių Lietuvos Respublika įstoja į bylą

Konsultacijų su Ukrainos valdžios atstovais metu buvo aptartas Lietuvos įstojimas į šią bylą. Ukraina skatina ir remia Lietuvos ir kitų draugiškų šalių įstojimą į bylą jos pusėje. 2022 m. balandžio 8 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos teisingumo ministrų susitikime buvo sutarta, kad visos trys Baltijos valstybės ketina įstoti į teismo procesą Ukrainos pusėje, taip pat koordinuoti veiksmus tarpusavyje. 2022 m. gegužės 16 d. ES Tarybos darbo grupėje COJUR buvo išplatintas pranešimas valstybėms narėms su paraginiu prisijungti prie bylos Ukrainos pusėje.

Dalyvaudama šioje byloje Lietuva prisidės prie Konvencijos, kaip svarbaus tarptautinės teisės šaltinio, aiškinimo doktrinos formavimo, taip pat suteiks Ukrainai teisinę ir ekspertinę paramą byloje keliamais klausimais. Tai būtų pirmas kartas, kai Lietuva dalyvautų Teisingumo teismo byloje trečiosios šalies teisėmis.

Lietuvos Respublikos pozicijos derinimas

2022 m. gegužės 19 d. pozicija suderinta su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija.

Rengiant poziciją buvo konsultuojamasi su tarptautinės teisės specialistais iš įvairių Europos universitetų ir tarptautinę teisę praktikuojančiais advokatais.

Lietuvos Respublikos pozicija ir pagrindiniai palaikomi teiginiai

Lietuvos Respublika byloje palaikys Ukrainą ir jos procesiniuose dokumentuose pateiktus argumentus ir savo procesinius veiksmus, pagal galimybes, derins su Ukrainos valdžios atstovais. Įstojimo į bylą prašyme Lietuvos Respublika nurodys šiuos įstojimo į bylą pagrindus:

1. Pagal Konvencijos 9 straipsnį į Teisingumo Teismo jurisdikciją patenka ne tik ginčai susiję su valstybės atsakomybe už genocidą ar Konvencijos 3 straipsnyje nurodytas veikas, tačiau taip pat ginčai dėl nepagrįstų kaltinimų genocidu ir su tuo susijusių valstybės veiksmų.
2. Pagal Konvencijos 9 straipsnį į Teisingumo Teismo jurisdikciją taip pat patenka ginčai dėl veiksmų, kuriais tariamai siekiama Konvencijos 1 straipsnio tikslų – užkirsti kelią genocidui ir bausti už jį, teisėtumo ir tokių veiksmų padarinių vertinimo.

3. Pagal Konvencijos 1 straipsnį genocido prevencijos ir baudimo už jį tikslais nė viena valstybė negali vykdyti karinės agresijos prieš kitą valstybę, daryti karo nusikaltimus ar nusikaltimus žmoniškumui.
4. Pagal Konvencijos 4 straipsnį gali būti nustatyta atsakomybė už nepagrįstų kaltinimų genocidu pagrindu atliktus veiksmus ir jų padarinius.
5. Konvencijos 9 straipsnis leidžia bet kuriai iš ginčo dėl nepagrįstų kaltinimų genocidu ir su tuo susijusių valstybės veiksmų ir jų padarinių vertinimo šalių kreiptis į Teisingumo Teismą.

Teisingumo Teismui leidus Lietuvos Respublikai dalyvauti byloje ir įvertinus visą bylos medžiagą, gali būti formuluojami papildomi teiginiai ar argumentai, kurie, bet kuriuo atveju, neprieštarautų šioje pozicijoje palaikomiems teiginiams ar siekiamiems interesams.

Dokumento rengėjas

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisinio atstovavimo grupės vadovas
Ričard Dzikovič (tel.: 8 602 669 73, el. paštas: r.dzikovic@tm.lt)